

ΚΑΛΑΝΤΑ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

τοῦ κ.Ε.ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗ

.....περίπου μισό λεπτό παίζει λύρα,σβύνοντάς-σιγά.....
 Η-Μέ τούς γλυκούς ἤχους τῆς ἀθάνατης λύρας ἃς φτάσωμε νοερά σέ μιά γῆ,σέ μιά χώρα ὅπου ἄλλοτε ἔζησε κι'ἔθαυματούργησε,κάτω ἀπό τίς πιό σκληρές ιστορικές συνθήκες ὁ ἑλληνικός λαός.Εἶναι ὁ ἀλησμόνητος Πόντος.
 Ὁ ἑλληνισμός τοῦ Πόντου ἑκατοντάδες χρόνια ἦταν πάντα πιστός στίς ἑλληνικές παραδόσεις,στή Χριστιανική θρησκεία,στά ἑλληνικά ἦθη κι'ἔθιμά μας.Νά λοιπόν μερικά σημάδια τῆς Ποντιακῆς ζωῆς.
 Γύρω ἀπό τίς μέρες τῶν Χριστουγέννων καί τῆς Πρωτοχρονιάς τά ἦθη καί τά ἔθιμα τῶν Ποντίων ἔχουν ξεχωριστή ὁμορφιά.Ἀρχίζομε λοιπόν ἀπό τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων.Ἀπό νωρίς τό βράδυ ἐτοιμάζονται τά παιδιά γιά νά φάλλουν τά Κάλαντα,"νά θημίζνε".Τό χωριό παίρνει πανηγυρική ὄψη.Μετά τό δεῖπνο ἀρχίζει κιόλας ἡ δράση τῶν διαφόρων ὁμάδων.Γυρνοῦν στά σπίτια καί λέν'τά Χριστουγεννιάτικα Κάλαντα.Οἱ χαρούμενες παιδικές φωνές στούς μαχαλᾶδες,τά ποικιλόχρωμα χάρτινα φαναράκια,πού λαμπιρίζουν μέσ'στή νυχτιά κι'ἂν τυχαίνει ἀκρόμη καί νά χιονίζει,δίνουν ὅλα τότε ἓνα θέαμα πιό γραφικό,ἐνῶ ὁ τόννος τῆς βραδιάς γίνεται τόσο χαρμόσυνος."Ολοι εἶναι χαρούμενοι.~~Τοῦτες τίς μέρες δέν ξεχωρίζει κι'ὁ φτωχός ἀπό τόν πλούσιο.Στίς ἀπορες καί φτωχές οἰκογένειες προφταίνει ἡ ἐνίσχυση καί μάλιστα~~ ~~πολύ κρυφά.~~ Τό κάθε ἐνδιαφέρον ἐνός ἀνθρώπου πρός τόν ἄλλον,ἡ κάθε βοήθεια καί ἐνίσχυση στόν συνάνθρωπο κρύβει μέσα της τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.
 Μά ποιά Κάλαντα τραγουδοῦσαν στόν Πόντο τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων; Ἀκοῦστε τί λένε τά Ποντιακά Κάλαντα,τά γραμμένα ἀσφαλῶς ἀπό ποιητή ἄγνωστο:

Χριστός γεννέθεν χαράν σόν κόσμον

χά καλή ὥρα καλῆς ἡμέρα

χά καλόν παιδόν ὁφέ γεννέθεν.

Ὅφέ γεννέθεν τό βράδον στᾶθεν.

Τόν ἐγέννεσεν ἡ Παναγία

τόν ἀνέστεσεν ἀη-Παρθένα.

Ἐκ τῆς ἀπορίας χρυσόν πουλάρι

ἐκατήβεν σό σταυροδρόμι

ἔρπαξαν αὐτόν οἱ χιλ'Ἑβραῖοι

οἱ χιλ'Ἑβραῖοι οἱ μύρ'Ἑβραῖοι.

Ἀς ἀκροντικά κι'ἀσὴν καρδίαν

αἶμαν ἔσταξεν χολή κι'ἐφᾶνθεν

οὐμπαν ἔσταξεν ἐμυρωσῶθεν.

Ἐμυρίστενατο ὁ κόσμος ὅλεν

για μωρίστατο κι'ἐσὺ ἀφέντα,

ἐσὺ ἀφέντα καλέμ'ἀφέντα.

Η-... τυχερά. "Ερθαν τή Χριστοῦ τά παλληκάρια. "Αν τό νόμισμα πέση σέ κορίτσι, αὐτό καί θημίζνε τό νοικοκύρη παντρεψή. "Αν πάλη ἡ τυχερή εἶναι ἡ Παναγίνοικοκύρη καί Βασιλέαν, ἄδι γιά τήν οἰκογένεια. "Από τήν παδέβα σό ταρέζ' κι' ἔλαι σήν πόρταν πολλά καί διάφορα φροῦτα, ὅπως σὺμφερὸν βούβας καί λεφτοκάρια κλπ.

Ὅπως καί τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων καί τώρα στό ντζάνι καί-ει... ἄλλο... μέ τή συνοδεία τῆς λύρας ἡ χορωδεία λέει τὰ κάλαντα...
νιὰς λέγαν τό γνωστό: "Αρχιπηνιά κι' ἀρχιχρονιά. "Ὅπως φελόνταν κι' αὐ-

Η-: Χαρακτηριστικό γιά τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων εἶναι καί τοῦτο τό ἔθιμο: Στό ντζάνι ἀπό τήν παραμονή ἀνάβει μεγάλο κούτσουρο τό λεγόμενο "Χριστουκυῦρ"; τό ὅποιο κρατάει πολλές μέρες.

Τήν πρώτη μέρα τῶν Χριστουγέννων προτιμοῦν γιά φαγί τὰ πουλερικά.

"Τή Χριστοῦ ὁλ' ἀναλάζνε καί τὰ πετεινάρια σπάζνε."

Μέ πολύ ἐνθουσιασμό ἀρχίζουν οἱ διασκεδάσεις καί τὰ γλέντια. Οἱ λυρά-ρηδες καί ἄλλοι ἐπιτήδιοι τραγουδιστές τραγουδοῦν ἐπίκαιρα δίστιχα, συνταγμένα ἀπό τοὺς ἰδίους. Σάν κι' αὐτά πού θ' ἀκούσετε ἀμέσως.

..... λυρά, τραγουδι,
πολλές φορές, λίγο ἀργότερα, γίνεται "τό καλαντίσμαν"

Η-: "Εἰσι περνοῦσαν ἐν ὀλίγοις οἱ μέρες τῶν Χριστουγέννων. Καί ἡ γιορτή τῶν Χριστουγέννων ἦταν πολύ μεγάλη, γι' αὐτό καί ὁ μῆνας Δεκέμβριος λεγόταν ἀπὸ τοὺς Ποντίους "Χριστιανάρτος", δηλαδή ὁ μῆνας τοῦ Χριστοῦ. Προχωροῦμε τώρα καί φτάνομε στήν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς.

Οἱ προετοιμασίες γιά τό φάλισμο τῶν Καλάντων εἶναι οἱ ἴδιες μέ ἐκεῖ-νες τῶν Χριστουγέννων. Μόνο πού στήν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς συγκρο-τεῖται ἰδική ὁμάδα ὅπου προΐσταται ἕνας ἀπὸ τήν "Εφορευτική" Ἐπιτροπή τοῦ Σχολείου. Ἡ ὁμάδα αὐτή ὅπως καί οἱ ἄλλες γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σέ σπί-τι καί φέλνουν τὰ Κάλαντα. Τό χρηματικό ποσό πού συγκεντρώνεται ἀπὸ τήν ὁμάδα αὐτή καί ὅτι ἄλλο, προορίζεται γιά τό Ταμεῖ τοῦ Σχολείου. Ἐκτός ἀπὸ τὰ χρήματα, τὰ ἄλλα δῶρα εἶναι διάφορα φροῦτα, τσερεζινά, ὅπως φουντούκια, φουτήτσας, παστίλας κλπ.

Τήν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς παρά τήν ὀλοφάνερη πᾶνηγυρτιή ὄψη, τό βράδυ μετὰ τό θήμισμαν τῶν παιδιῶν, οἱ οἰκογένειες δέν στρώνουν τρα-πέζι μέ φαγητό, φροῦτα, πιότ' κλπ., ἐκτός ἐάν ὑπάρχουν ξένοί στό σπίτι. Ἀπὸ νωρίς κηόλας γίνεται τό κῶφιμο τῆς Βασιλόπητας. Μέ πολύ ἐπισημό-τητα, ἀφοῦ χαράσσεται τό σημεῖο τοῦ Σταυροῦ στή μέση, ἀρχίζει τό κῶφιμο. Πρῶτα βγαίνει τό κομμάτι τῆς Παναγίας ἡ "τ' Εὐκῶνας τό κομμάτ" ὅπως λέγούν. Μετὰ σειρά ἔχει ὁ πρεσβύτερος τοῦ σπιτιοῦ καί συνεχίζει ἡ μυ-ρασιά στά ὑπόλοιπα μέλη. Τό κάθε κομμάτι ἀπὸ τήν Βασιλόπητα ὅταν δίνε-ται στό πρόσωπο πού ἀνήκει, ὁ ποράζων φωνάζει δυνατά τό ὄνομά του.

Καί στοὺς τυχοῦς φιλοξενούμενους βγάζουν μυρασιά, ἀκόμη καί στά ξενη-τεμμένα μέλη τοῦ σπιτιοῦ. Τήν ἴδια στιγμή μέ βιασύνη ὅλοι ἀρχίζουν οἱ ἀνασπαφές γιά νά βροῦν τό νόμισμα, πού εἶναι ἕνα γρόσι ἡ δέγροσο ἡ καί "φιλιρόπον" (φλουρί). Φωνές, ἐνθουσιασμοί καί συγχαρητήρια στόν

H-....τυχερό.Τοῦ τυχεροῦ ἡ χρονιά θά πάη καλά."Αν τό μόμισμα πέση σέ κορίτσι,αὐτό θά ἔχη καλή τύχη,θά καλοπαντρευθῇ."Αν πάλη ἡ τυχερή εἶναι ἡ Παναγία,αὐτό ἀποτελεῖ καλό σημάδι γιά τήν οἰκογένεια.
'Από τήν παραμονή κἀθε οἰκογένεια προμηθεύεται πολλά καί διάφορα φροῦτα,ὅπως σῦκα,καρύδια,σταπίτσας,πορτοκάλια κλπ.

"Ὅπως καί τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων ἔτσι καί τώρα στό ντζάνι καί-ει ἄλλο μεγάλο κούτσουρο"Τό Καλαντοκούρ".Τήν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς λέγαν τό γνωστό: 'Αρχημηνιά κι 'ἀρχηχρονιά."Ὁμως φελνόνταν κι'αὐτό πού λέει:

'Αρχή Κάλαντα κι 'ἀρχή τοῦ χρόνου
πάντα Κάλαντα πάντα τοῦ χρόνου.

'Αρχή μῆλον ἔν κι 'ἀρχή κηδόν' ἔν
κι 'ἀρχή βάλαμον τό μυριγμένον.κλπ.

.....λύρα,τραγούδι.....

H-."Ας ἔρθωμε τώρα στήν πρώτη μέρα τῆς καινούργιας χρονιάς.

'Αρχίζομε ἀπό ἕνα χαρακτηριστικό ἔθιμο.'Από πολύ νωρίς καί μάλιστα πολλές φορές,λίγο ἀργότερα ἀπό τά μεσάνυχτα,γίνεται "τό καλαντίασμαν" τή πεγαδή-. Οἱ κοπέλλες ξυπνοῦνε ὅπως εἶπαμε καί νύχτα ἀλόγη γιά νά προλάβῃ ποιά πρώτη νά πάη στή βρύση πού ἔως ὅτου δέν τήν ἐπισκευθοῦν εἶναι στεριωμένη,δέν τρέχει νερό.'Ἐκεῖ ἡ κοπέλλα ἀφήνει μερικιά φροῦτα,τήν ἀνοίγει ἔπειτα γιά νά τρέξη.

Καί χαρά σ'ἐκείνην πού θά προλάβῃ πρώτη,θά εἶναι ἡ πιό τυχερή ἀπ'ὅλες. Κατά τή διαδρομή ἀπό τό σπίτι στή βρύση οἱ κοπέλλες δέν πρέπει νά μιλοῦν,νά βγάζουν φωνή,διότι οἱ μάγισσες ἀμέσως μποροῦν νά πάρουν τή φωνή τους.Τά διάφορα φροῦτα πού ἀφήνει ἡ πρώτη κοπέλλα κοντά στή βρύση εἶναι καί γιά τή βρύση ἀλλά νά ικανοποιηθοῦν καί οἱ μάγισσες πού περιμένουν κι'αὐτές τά δῶρα τους,γιά νά μή θυμώσουν καί νάνουν κανένα κακό."Ὅλες οἱ ἄλλες κοπέλλες πού πηγαίνουν στή βρύση,μά καθυστερημένες ἀπό τά φροῦτα πού βρίσκουν ἐκεῖ καταλαβαίνουν πῶς προηγήθηκε ἄλλη.'Ἡ πρώτη κοπέλλα πού ξυπνάει τή βρύση,γιατί ὡς ἐκείνη τήν ὥρα κοιμᾶται,ἀνοίγοντάς την λέγει τά ἑξῆς:

Κάλαντα καλός καιρός καί πάντα καί τό χρόνο."Ὅπως ἀνοίγω τό νερόν ν' ἀνοίεται κι'ἡ τύχημ,κι'ὅπως τρέχει τό νερόν νά τρέχη ἡ εὐλογία.

Τά κορίτσια κόβουν ἀκόμη καί τά μαλλιά τους ἀπό τίς ἄκρες γιά νά μεγαλώσουν.Τήν πρώτη μέρα τῆς χρονιάς στό σπίτι πρέπει νά μπῇ πρῶτα, δηλαδή ἐννοεῖται ἀπό ἀνθρώπους ἐξω τοῦ σπιτιοῦ,ἕνα μικρό παιδάκι, γιά νά πάη γούρι."Τό μωρόν ἀμηνάρτητον ἔν."Αν δέν πάη καλά ἡ χρονιά, τότε τήν ἄλλη χρονιά θά δοκιμασθῇ τό ποδαρινό ἄλλου παιδιοῦ.Στά παιδιά αὐτά δίνουν διάφορα γλυκίσματα καί φροῦτα.

'Ο ἀη-Βασίλης ὅπως καί παντοῦ εἶναι ὁ πιό ἀγαπημένος "Ἅγιος τῶν παιδιῶν,γιατί φέρνει σ'αὐτά δῶρα φορτωμένος ἀπό τήν Καισάρεια.

Η-...Στήν ἐκκλησία οἱ παπᾶδες παίρνουν ἓνα κοφίνι πορτοκάλια καί
μετά τήν λειτουργία τά μυράζουν στούς ἐκκλησιαζομένους.
Τό πορτοκάλι αὐτό μπαίνει στό Εἰκονοστάσι καί φυλάγεται ὁλόκληρο τό
χρόνο. "Αν κανεῖς ἔχει ξανητεμένο ρίχνει τό πορτοκάλι αὐτό στή θάλασ-
σα, γιά νά γαληνέψη, γιά νά διευκολύνει ἔτσι τόν ἐρχομό του.
Τήν Πρωτοχρονιά δέν πρέπει κανεῖς νά κλάψη, γιατί θά κλάψη ὅλη τή χρο-
νιά. Τήν Πρωτοχρονιά γίνεται ἡ διαπίστωση πώς οἱ μέρες μεγάλωσαν ἀρ-
κετά. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἐξῆς φρασιολογία:
Οὕς τά Καλαντόφωτα ὁ γάϊδαρον πᾶ ἐγροικᾶτο πού μεγαλῶν' ἡ μέρα.
"Ὡστε μέχρι τά Κάλαντα καί στό γάϊδαρο γίνεται ἀντιληπτό πώς οἱ μέ-
ρες μεγάλωσαν.

.....λύρα, τραγούδι.....

Τ Ε Λ Ο Σ